

Raport cumulativ privind mersul dezbaterilor pe platforma MediaForum.md. Deontologie

Martie 2017 - Mai 2018

Informații generale

În intervalul martie 2017 - mai 2018 la compartimentul „Deontologie” s-au desfășurat 7 dezbateri. Ele au reflectat probleme de actualitate, apărute ca urmare a situațiilor curente din activitatea jurnaliștilor. Unele dezbateri au fost lansate în regim de urgență, în momente în care breasla jurnalistică avea nevoie de o discuție publică pe un subiect concret. Astfel s-a întâmplat, de exemplu, cu subiectul deplasării mai multor jurnaliști moldoveni la o clinică din Turcia, care devenise în acel moment subiectul unei investigații jurnalistice. Un alt subiect de actualitate, dictat de apariția unui material controversat, a fost cel discutat în dezbaterea „Până unde poate merge jurnalismul cetățenesc?”. Discutarea temei, a aspectelor deontologice ale jurnalismului cetățenesc, a fost necesară ca urmare a publicării unor imagini în care un reporter/activist a intervievat cu abateri de la normele deontologice o minoră-victimă a unui viol.

Temele și mersul dezbaterilor

1. „Cum scriem despre copii?”. Scopul acestei dezbateri a fost de a aduce în prim-plan necesitatea respectării deontologiei profesionale în relatările despre copii. De asemenea, s-a dorit inițierea unui dialog cu jurnaliștii și profesioniștii în domeniul protecției copilului. În pofida faptului că în ultimii ani au fost adoptate norme legale specifice și, periodic, au fost organizate traininguri pentru jurnaliști și comunicatori, în unele produse media continuă să fie încălcate normele etice. În multe cazuri presa exploatează preponderent latura senzațională a subiectelor legate de copii. Moderatoarea Natalia Porubin și-a propus să identifice, împreună cu participanții la dezbateri, soluții pentru aceste probleme.

La dezbateri lansată pe 2 aprilie 2017 au participat 14 persoane, jurnaliști, comunicatori, specialiști în protecția copiilor, reprezentanți ai unor ONG-uri specializate în protecția copilului, prevenirea și combaterea violenței. Practic, în fiecare zi de dezbateri cel puțin

un jurnalist sau specialist s-a implicat în discuție, iar unii au făcut câte două postări. Majoritatea participanților au venit cu propuneri concrete pentru ca subiectele despre copii să fie tratate în mod responsabil de către mass-media. Majoritatea participanților au menționat câteva aspecte de bază: presa trebuie să diversifice subiectele despre copii și să nu se limiteze la cele cu conotație negativă; jurnaliștii trebuie să protejeze de fiecare dată identitatea copiilor-victime sau autori ai unor episoade de violență sau abuz; toate cazurile în care jurnaliștii încalcă etica profesională trebuie examinate, discutate și sancționate.

În raportul despre mersul dezbaterii, moderatoarea a notat că jurnaliștii din Republica Moldova dispun de ghiduri de bune practici, regulamente sau îndrumare care îi pot ajuta să își sporească nivelul de pregătire în acest domeniu, iar Consiliul de Presă și Consiliul Coordonator al Audiovizualului trebuie sesizate de fiecare dată când jurnaliștii încalcă drepturile copilului prin materialele lor.

Natalia Porubin a recomandat jurnaliștilor să renunțe la practica de a organiza interviuri cu copiii care au fost supuși unui abuz, în special în cazurile de violență sexuală. Ea propune înlocuirea interviurii copilului cu discuția cu un specialist care s-a ocupat nemijlocit de caz și poate răspunde la întrebări. O altă recomandare este crearea de precedente de sancționare a unor posturi TV sau ziare care încalcă deontologia în relatările despre copii. Moderatoarea susține, de asemenea, că jurnaliștii ar trebui să renunțe definitiv la termenul „minor”, care are o conotație „delincventă” și lezează demnitatea copiilor. Un alt sfat al moderatoarei este să se renunțe la abordarea senzațională a cazurilor cu implicarea copiilor. Opinia copiilor nu trebuie să lipsească din materialele de presă care îi vizează, cu excepția cazurilor în care aceștia apar în calitate de victime sau autori ai unor scene de violență sau abuz.

2. „Jurnaliștii nevoiți să o facă pe procurorii”. Dezbaterea și-a propus să abordeze un subiect discutat în permanență în culisele jurnalismului moldovenesc - impactul investigațiilor jurnalistice și al articolelor de problemă asupra societății, măsura în care munca jurnalistică generează schimbări reale în societate și care este răspunsul autorităților atunci când jurnaliștii semnaleză și documentează abuzuri concrete. Moderatoarea Viorica Zaharia a dat exemple din presa din România, când instituțiile statului au deschis anchete ca reacție la articole de presă sau au avut loc demisii importante.

Discuția a fost canalizată în jurul dilemei: să facă jurnaliștii demersuri (prin care să ceară reacții și autosesizări) către instituțiile statului pe baza materialelor lor sau nu? Cei mai mulți participanți la discuție susțin că jurnaliștii nu ar trebui să facă demersuri, deoarece misiunea presei este a semnala și informa, iar instituțiile statului ar trebui să se autosesizeze. În același timp, a fost recunoscut și faptul că în condițiile Republicii Moldova acest lucru nu întotdeauna este valabil. În unele cazuri, când sunt atinse interesele guvernării, instituțiile tind să treacă cu vederea faptele semnalate de jurnaliști și să nu reacționeze sau să reacționeze superficial. Jurnaliștii participanți la discuție au fost de

acord că presa trebuie să urmărească evoluția cazurilor despre care s-a scris, dar să nu facă demersuri sau sesizări.

În concluzie, jurnaliștii ar trebui să urmărească reacția autorităților la faptele descrise, să scrie despre asta, aducând elemente noi, fapt ce va pune presiune pe instituții să reacționeze.

3. **„Facilitățile pe care ți le oferă legitimația de jurnalist: le folosim sau nu?”.**

Moderatorul Victor Moșneag a abordat subiectul utilizării statutului de jurnalist în alte scopuri decât cele profesionale. El a trecut în revista câteva situații în care, după ce au aflat că persoana respectivă deține o legitimație de jurnalist, reprezentanții unor instituții au avut un alt comportament, mult mai favorabil decât față de alte persoane. De asemenea, moderatorul s-a întrebat dacă merită ca jurnalistul să folosească dreptul de a intra fără plată într-un muzeu sau în alte locuri unde pentru reporteri accesul este gratuit.

În discuție au fost aduse și cazuri în care unii reporteri au profitat de statutul lor și au obținut beneficii mai puțin legale.

Moderatorul a recomandat, la final, jurnaliștilor, să țină cont de prevederile Codului deontologic și să nu accepte beneficii de pe urma activității lor. De asemenea, dacă i se propun beneficii personale în timpul exercitării meseriei, jurnalistul trebuie să anunțe redacția, care poate face public acest caz.

4. **„Includem noțiunea de fals în Codul Deontologic?”.**

Chiar dacă titlul se referă la o singură posibilă modificare a Codului Deontologic, dezbateră s-a referit în general la schimbările care ar trebui făcute la „cartea de căpătâi” a jurnaliștilor moldoveni. Participanții la discuție au fost îndemnați să semnaleze dileme prin care au trecut în activitatea lor, pentru a vedea dacă, prin modificarea Codului Deontologic, se poate ajunge la soluții pentru ele.

Participanții la discuții au optat pentru detalierea unor prevederi, drept soluție pentru redacțiile și jurnaliștii care se pot acoperi cu afirmația „unde scrie că asta este abatere de la deontologia profesională?”. De asemenea, unii sunt de părere că este nevoie de prevederi mai explicite referitoare la jurnalismul online, deoarece de la elaborarea actualului Cod (2011) au trecut 6 ani, timp în care presa online s-a dezvoltat foarte mult. De asemenea, internetul a devenit și un teren propice pentru fabricarea și răspândirea falsurilor mediatice, iar acest lucru trebuie reflectat, în vreun fel, în Codul Deontologic.

Moderatoarea a recomandat deschiderea unei dezbateri publice referitoare la viitoarele modificări ale Codului Deontologic, colectarea propunerilor de la redacții și de la jurnaliști, iar după elaborarea proiectului - organizarea consultațiilor cu reprezentanții redacțiilor.

5. **„Talk-show-ul - situații de criză în direct. Cum le depășim?”.**

Dezbateră a fost moderată de una dintre cele mai cunoscute prezentatoare de talk-show, Elena Robu-

Popa, realizatoarea emisiunii „Alb-Negru” de la Unimedia. Discuția a urmărit să îi îndemne pe jurnaliștii experimentați care au avut experiența realizării de talk-show-uri la TV și radio să povestească despre propriile experiențe, dar și să ofere repere pentru tinerii jurnaliști. Moderatoarea a pus accent pe necesitatea păstrării echilibrului și echidistanței, inclusiv în situațiile tensionate din studio.

În discuții a fost notat faptul că în ultima perioadă în spațiul mediatic al Republicii Moldova se practică tot mai des difuzarea talk-show-urilor regizate, *„care au drept scop să amortizeze o problemă din societate sau să diminueze importanța alteia”*. Unii jurnaliști cu experiență au menționat că, în cazul emisiunilor cu moderatori incisivi și invitați nerespctuoși, moderatorul poate „sanționa” invitatul, solicitându-i să părăsească studioul. *„Trimiterea la plimbare a unui invitat care a luat-o razna la emisiune este un atribut al moderatorului. Se aplică în situații excepționale, dar se aplică - atunci când invitații manifestă lipsă de respect față de moderator și, implicit, față de privitori. E, de fapt, o sancțiune”*, a notat jurnalistul Vitalie Călugăreanu.

„Ceea ce pot spune la final este că moderatorii sunt stăpânii propriilor emisiuni și își impun regulile de joc. Atât timp cât acestea sunt motivate și corecte, nu există niciun fel de probleme să deconenctezi microfonul unui invitat sau chiar să îl rogi să părăsească emisiunea”, a scris, în concluzie, Elena Robu, în raportul despre desfășurarea dezbaterii. Drept recomandare, Elena Robu a fost de părere că moderatorii de talk-show-uri ar trebui să fie ajutați să devină profesioniști în ceea ce fac. *„Pentru ei ar fi bine să fie organizate traininguri cu jurnaliști notorii, care păstrează echidistanța și în același timp știu să se impună în emisiune. Redacțiile ar fi bine să organizeze deplasări la televiziunile din străinătate pentru moderatorii pentru un schimb de experiență. ONG-urile de media ar trebui să elaboreze un cod de conduită pentru moderatorii de talk-show-uri, să îi nominalizeze pe cei mai buni, așa încât începătorii să aibă un exemplu”*, sunt recomandările Elenei Robu-Popa.

6. „Până unde poate merge jurnalismul cetățenesc?”. Dezbaterea a fost generată de apariția, pe portalul Curaj.tv, a unei înregistrări video în care un activist civic interoghează o minoră și pe mama ei, care spun că fata a fost răpită și violată de mai mulți bărbați. Materialul a provocat reacții de nemulțumire din partea organizațiilor care se ocupă de protecția drepturilor copilului. Specialiștii au denunțat caracterul neprofesionist al întrebărilor puse și, în general, interviuarea unui minor-victimă a unui abuz sexual.

Moderatoarea Natalia Porubin a abordat aspecte deontologice ale muncii de reporter, accentuând că în special în cazurile care îi vizează pe copii, normele de etică profesională se extind și asupra neprofesioniștilor sau așa-numitor reporteri civici. Scopul dezbaterii a fost să fie scoase în evidență modele corecte pentru cei care practică jurnalismul cetățenesc și să pună în discuție problemele legate de lipsa de autoreglementare în acest domeniu.

Participanții la discuție, 13 la număr, jurnaliști și comunicatori de la diferite instituții, au propus soluții pentru persoanele care practică jurnalismul cetățenesc și pentru instituțiile de presă care au rubrici speciale dedicate reporterilor civici. În general, au fost avansate următoarele idei: jurnalismul cetățenesc este, în unele cazuri, de mare ajutor pentru jurnalismul clasic; persoanele care se angajează să semnaleze abuzuri și încălcări ale drepturilor omului ar trebui să dețină un minimum de cunoștințe în domeniul eticii jurnalistice, astfel ca să nu dăuneze oamenilor pe care, de fapt, vor să îi ajute; jurnalismul cetățenesc trebuie încurajat, deoarece astfel sunt educați cetățeni activi, care sesizează cazuri de corupție și alte abuzuri; jurnalismul cetățenesc ar trebui să fie reglementat printr-un cod de conduită.

Moderatoarea a notat în raportul de la finalul dezbaterii că ar fi necesare instruirii în domeniul eticii pentru persoanele care practică jurnalismul cetățenesc, iar redacțiile care publică materiale ale reporterilor civici ar trebui să poarte întreaga responsabilitate pentru conținutul plasat și să urmărească dacă acesta corespunde normelor deontologice.

Natalia Porubin a recomandat redacțiilor care au rubrici dedicate jurnalismului cetățenesc sau activiștilor civici să-și formuleze coduri interne de principii, iar în cadrul cursurilor de educație mediatică, care se organizează în unele școli, să fie inclus un modul dedicat jurnalismului civic și felului în care cetățenii pot semnală nereguli și abuzuri fără a dăuna altor oameni. Moderatoarea a recomandat, de asemenea, organizarea unor instruirii pe teme de etică pentru cei care practică jurnalismul cetățenesc în mod constant.

7. „Cine plătește, totuși, ceaiul jurnalistului?”. Dezbaterea a fost determinată de un eveniment concret, actual pentru breasla jurnalistică în momentul în care a fost lansată. E o dezbateră care a fost pregătită și expusă „în regim de urgență”. Este vorba despre plecarea unor jurnaliști din redacții independente la Istanbul, pe banii unei clinici ce trata inclusiv cetățeni moldoveni și asupra căreia planau suspiciuni că ar fi înșelat unii pacienți. Faptul constituie o încălcare a deontologiei profesionale, de aceea subiectul a fost pus în discuție între profesioniști, pe MediaForum.

Moderatorul Vitalie Călugăreanu a dat exemple de comportament în raport cu sursele din practica jurnaliștilor străini, insistând pe integritatea jurnaliștilor. La discuție au participat 14 persoane. Cei mai mulți utilizatori au calificat o astfel de plecare drept o încercare de a corupe jurnaliștii. Discuția a ajuns, în general, la sursele de finanțare pentru media independentă, „deci săracă”. *„Dezbateră a fost una atractivă pentru participanți datorită subiectului foarte sensibil abordat în investigație. De asemenea, faptul că jurnaliști apreciați pentru ținuta lor etică au acceptat să meargă în Turcia, pe banii clinicii, a fost un motiv care a impulsionat dezbateră. Pe fonul scandalului, una din redacții a anunțat că își asumă cheltuielile jurnaliștilor săi, dar nu există nici o dovadă că a făcut asta. La discuție au participat și unii jurnaliști care au făcut parte din controversata „delegație” – un alt element care a dat amploare dezbaterii. Aspectul abordat: „Călătorești, mănânci pe banii lor, dar refuzi un cadou simbolic cu o farfurie și niște dulciuri?”. Implicarea în dezbateră a unor juriști cunoscuți a facilitat identificarea unor soluții și a readus în discuție tema*

implicării emoționale a jurnalistului în ancheta pe care o realizează”, a sintetizat moderatorul Vitalie Călugăreanu mersul dezbaterii.

În raportul de final, el a formulat câteva concluzii:

- Jurnaliștii au mers în Turcia pe banii clinicii nu din curiozitate jurnalistică, ci pentru că: a) i-au trimis redacțiile și, în acest context, putem doar intui că acestea sau unii șefi de redacții au primit anumite beneficii; b) din plăcerea de a vizita „gratis” un oraș turcesc.

- Toți jurnaliștii care au mers în Turcia au scris câte cel puțin un material. Nici unul nu a ales să nu scrie despre „vizita de documentare” în Turcia. Au făcut asta în pofida faptului că au fost criticați de breaslă din prima zi de plecare. Poate fi interpretat ca „prețul plătit pentru condițiile de lux”. Unii au plasat, la întoarcere, linkul cu textele scrise de ei pe forum în încercarea de a-și explica gestul: „Am ajuns la Istanbul. Spre seară am aflat agenda finală a vizitei”, scrie unul dintre jurnaliștii vizitați.

- Toate materialele scrise de jurnaliștii curțați prin Turcia, în lux, au fost pozitive. În pofida încercării unora de a fi „critici” în materialele lor, pentru a combate supoziția unor aranjamente cu organizatorii deplasării, textele au ieșit involuntar pozitive, pe alocuri ridicole. Explicabil: jurnaliștii au văzut ceea ce le-a fost arătat și au scris ceea ce li s-a spus.

- Din păcate, în Republica Moldova, chiar și jurnaliștii apreciați acceptă, contra unor „mici beneficii” personale sau redacționale, compromisuri incompatibile cu meseria. E și mai grav și suspect atunci când fac asta împotriva colegilor de breaslă și își justifică gestul astfel: „Noi am vrut să ducem investigația lor până la capăt”.

Drept recomandări, Vitalie Călugăreanu a propus:

1. Crearea unui mecanism prin care patronatul de presă să-și asume principiile care stau la baza jurnalismului, inclusiv principiile etice, pentru ca jurnaliștii să nu mai primească sarcini incompatibile cu normele jurnalistice.
2. Elaborarea unui ghid care, prin exemple, ar arăta greșelile comise de jurnaliști/redacții (exemple din întreaga lume) și consecințele acestora – cu formularea recomandărilor de aplicare uniformă a principiilor și evidențierea capcanelor pentru jurnaliștii care au acceptat compromisuri contrare normelor etice.
3. O schimbare de atitudine și tactică de predare din partea corpului profesoral de la facultățile de jurnalism față de disciplina „Etica în jurnalism” ar putea da rezultate bune pe termen lung.

Concluzii și Recomandări

Principalele recomandări făcute de moderatori la rubrica Deontologie sunt:

- Jurnaliștii ar trebui să renunțe la practica de a ace interviuri cu copiii care au fost supuși unui abuz, în special în cazurile de violență sexuală.
- Jurnaliștii ar trebui să renunțe definitiv la termenul „minor”, care are o conotație „delincventă” și lezează demnitatea copiilor și să renunțe la abordarea senzațională a cazurilor cu implicarea copiilor.
- Opinia copiilor nu trebuie să lipsească din materialele de presă care îi vizează, cu excepția cazurilor în care aceștia apar în calitate de victime sau autori ai unor scene de violență sau abuz.
- Jurnaliștii ar trebui să urmărească reacția autorităților la faptele descrise în articolele lor, să scrie despre asta, aducând elemente noi, pentru a pune, astfel, presiune pe instituții să reacționeze.
- Jurnaliștii pot face, după caz, demersuri către autorități să verifice faptele descrise în articole și să ia măsuri.
- Jurnaliștii nu ar trebui să accepte beneficii de pe urma activității lor. În cazul în care li se propun beneficii personale în timpul exercitării meseriei, trebuie să anunțe redacția, care poate face public acest lucru.
- Actualitatea zilei impune introducerea noțiunii „fals” în Codul deontologic, cu referire la informații și știri false.
- Redacțiile care au rubrici dedicate jurnalismului cetățenesc sau activiștilor civici ar trebui să-și formuleze coduri interne de principii, iar în cadrul cursurilor de educație mediatică, care se organizează în unele școli, să fie inclus un modul dedicat jurnalismului civic și felului în care cetățenii pot semnală nereguli și abuzuri fără a dăuna altor oameni.
- Persoanele care practică jurnalismul cetățenesc în mod constant ar trebui să asiste la instruiți pe teme de deontologie.
- Jurnaliștii ar trebui instruiți în ce privește conflictele de interese și neacceptarea beneficiilor sau cadourilor de la surse, întrucât aceasta le prejudiciază independența și credibilitatea.
- Este necesară elaborarea unui ghid care, prin exemple, ar arăta greșelile comise de jurnaliști/redacții (exemple din întreaga lume) și consecințele acestora – cu formularea recomandărilor de aplicare uniformă a principiilor și evidențierea capcanelor pentru jurnaliștii care au acceptat compromisuri contrare normelor etice.
- Adoptarea de către corpul profesoral de la facultățile de jurnalism a unei atitudini de intoleranță față de orice formă de gratificare a jurnaliștilor, ca metode de corupere.